

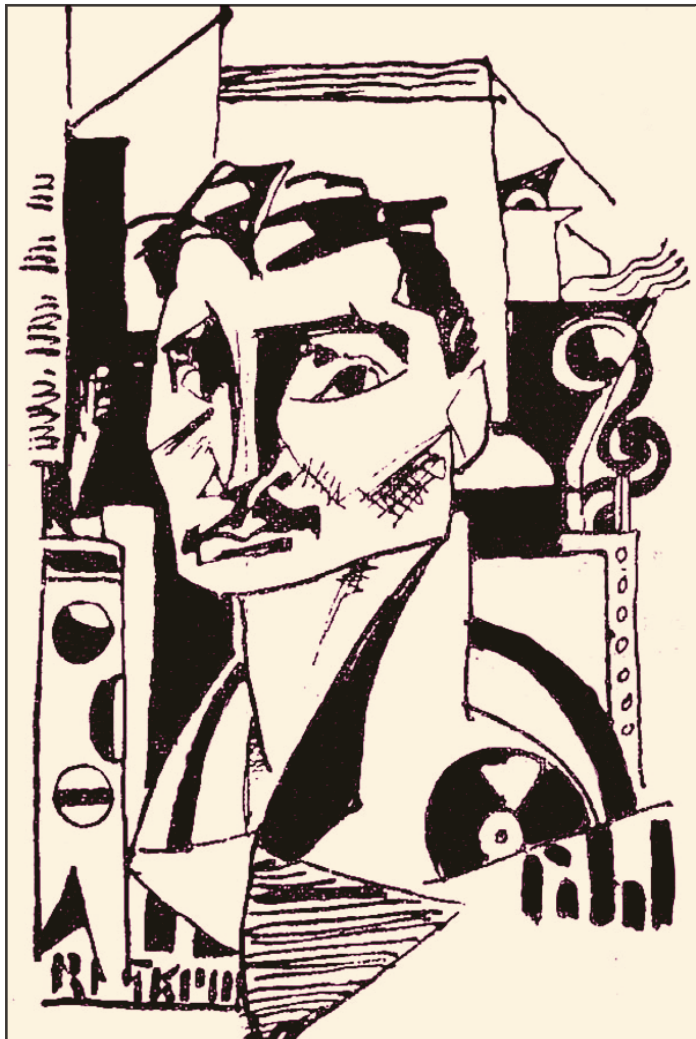

Serie nouă Anul XXI
Nr. 11 (243) 2023

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS

Urmuz, desen de Marcel Iancu („Contimporanul”, nr. 45, apr. 1924)

Florea
FIRAN

Centenar Urmuz

Despre Urmuz am scris în mai multe rânduri, de fiecare dată cu plăcerea descoperirii unor noi valențe. Acum, la centenarul morții sale și la 140 de ani de la naștere, când scriitorul și-a definit locul și valoarea în literatura noastră, sentimentele sunt de omagiere și comemorare față de reprezentantul de frunte al avangardei românești cu reverberații în universalitate.

Autor al unei proze care a circulat mai întâi pe cale orală aproape un deceniu sau în cercuri restrânse de apropiați, Urmuz avea să devină „modelul cel mai autorizat” al avangardismului românesc. Tudor Arghezi i-a inventat numele de Urmuz, sub care îi va apărea întreaga creație și i-a publicat în 1922 în revista „Cugetul românesc” primele două schițe – *Pâlnia și Stamate* respectiv *Ismail și Turnavitu*.

Urmuz devine primul scriitor al avangardei care posedă „conștiința critică” a transformărilor necesare în interiorul discursului literar. Eugen Ionescu, într-un articol publicat în „Les lettres nouvelles” (janv.-févr. 1965), susținea că Urmuz este

„unul din precursorii revoltei literare universale, unul dintre profetii dislocării formelor sociale, de gândire și de limbaj care, azi sub ochii noștri, se dezagregă absurd ca și eroii autorului nostru”.

Demetru Dem. Demetrescu-Buzău (pe numele său adevărat) s-a născut la 17 martie 1883, la Curtea de Argeș, ca fiu al lui Dimitrie Ionescu-Buzău, medic cu pasiune pentru limbile latină și greacă; mama sa, Eliza, fiica preotului Filip Pașcani (remarcat de Caragiale pentru umorul acestuia), pianistă, îi va insufla fiului său pasiunea pentru muzică, de unde și dorința de a deveni compozitor. Beethoven va deveni idolul său. Sora sa, Eliza Vorvoreanu, își aduce aminte că Mitică, cum i se spunea în familie, deși lui îi plăcea să fie numit Demetru, era artist din fire: picta în orele de răgaz, cânta la pian, audia concertele simfonice de la Ateneu dirijate de Dinicu, sau concertele de pian ale Cellei Delavrancea și frecventa muzeele, era atras de lucrările lui Brâncuși, în special de *Cumintzenia pământului*.

Continuare în p. 2

Eseu

Oana Băluică
Geo Constantinescu
Emanuel D. Florescu

Rodica Grigore
Dan Ionescu
Ion Parhon
Gabriela Păsărin

Anda Simion
Victor Rusu

Proză

Dumitru Drinceanu
Adrian Sângeorzan

Poezie

Andrei Codrescu
Jon Fosse

Constantin Cubleşan – <i>Eminescu – Călătoria în Italia</i>	p. 4
Adrian Cioroianu – <i>Ce ar fi spus Ulise înaintea plecării pe mare</i>	p. 6
Mihai Ene – <i>Tiranii lui Shakespeare</i>	p. 7
Ioan Lascu – <i>Familia Ghica</i>	p. 8
Dumitru Radu Popa – <i>Războiul cultural s-a mutat între rafturi</i>	p. 11
Carmen Firan – <i>Vânzători de imagine, cumpărători de iluzii</i>	p. 13
Emilian Ștefărtă – <i>Retrospectivă Brâncuși</i>	p. 24

Colocviile
Scrisul Românesc

p. 21-23

C. Brâncuși de Marcel Iancu („Contimporanul”, nr. 64, 1926)

Sumar

- Florea Firan**, *Centenar Urmuz* / pp. 1-3
Constantin Cubleșan, *Eminescu – Călătoria în Italia* / pp. 4, 5
Andrei Codrescu, *Poem: cine a făcut-o* / p. 5
Adrian Cioroianu, *Ce ar fi spus Ulise înaintea plecării pe mare* / p. 6
Mihai Ene, *Tiranii lui Shakespeare* / p. 7
Red., *Cărți primite la redacție* / p. 7
Ioan Lascu, *Familia Ghica* / p. 8
Gabriela Păsărin, *Demnitate literară și conformism circumstanțial* / p. 9
Oana Băluică, *O memorie cu dublu sens* / pp. 10, 12
Dumitru Radu Popa, *Războiul cultural s-a mutat între rafturi...* / p. 11
Adrian Sângeorzan, *O lume în flăcări* / p. 12
Carmen Firan, *Vanzători de imagine, cumpărători de iluzii* / p. 13
Red., *Jon Fosse – Premiul Nobel pentru Literatură* / p. 13
Jon Fosse, *Poeme: O ființă umană este aici, Muntele își ține respirația* / p. 13
Geo Constantinescu, *O introducere în filosofia lui Mihai Șora* / p. 14
Emanuel D. Florescu, *Filosofia unei vieți simple* / p. 15
Dan Ionescu, *Singurătatea din mijlocul lumii; Circuitul destinului* / pp. 16-17
Dumitru Drincianu, *Lentila* / p. 17
Rodica Grigore, *Adevărul artei* / p. 18
Victor Rusu, *Un om al paradoxurilor* / p. 19
Anda Simion, *S-au întors zăpezile de altădată* / p. 19
Ion Parhon, *„Unele rufe se spală în public”* / p. 20
Red., *Colocviile „Scrisul Românesc”, ed. a XVIII-a* / pp. 21-23
Red., *Okeanos: „Convorbiri literare”; „SpectActor”* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *O întoarcere mult așteptată – Retrospectivă Brâncuși* / p. 24

Abonamente

Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de \$ 145 sau de € 130. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Centenar Urmuz

Citea din Jules Verne, îl admira pe Eminescu și era nelipsit de la cursurile lui Titu Maiorescu. În copilărie era atras de anumite nume: „îi plăcea și-l făcea să râdă orice cuvânt ce avea o sonoritate particulară; numele de persoane îi evocau anumite firi, anumite caractere...”

Tudor Arghezi, alături de *Medalion: Urmuz*, publicat în „Bilete de papagal” (nr. 16 din 19 febr. 1928), reproducea un straniu portret „sintetic” al lui Urmuz, semnat Icewan (Dim. Vârbănescu) cu o prezentare elogioasă a artistului. „Autorul – scrie Arghezi – nu l-a știut pe Urmuz decât din literatură și i-a extras expresia prin constrângere și concentrare intelectuală. Portretul e asemănător”. Tudor Arghezi subliniază de fapt că figura din portretul lui Icewan este profund urmuziană, un cap prelung, neregulat, schițat din câteva linii, un „monstru ciclopic”, ca toate personajele lui Urmuz în general.

În 1889, după un an de ședere la Paris, Urmuz își urmează familia la București, este înscris la Școala primară „Antim” sub numele de Dumitrescu, pe care îl va schimba mai târziu în Demetrescu. Urmează cursurile Liceului „Gh. Lazăr”, după care tatăl îl înscrie, împotriva voinței fiului, la Facultatea de Medicină pe care o abandonează după un an și devine student la Facultatea de Drept obținând licența în 1907. Din acest an funcționează ca judecător în Argeș, Tulcea și Dâmbovița (Târgoviște), în cele din urmă devine grefier la Înalta Curte de Casație din București. Își face stagiul militar, participă ca sublocotenent la campania din Bulgaria (1913), iar în 1916 este mobilizat în operațiunile militare din Moldova, când se îmbolnăvește grav. După război duce o viață modestă, încearcă unele relații cu scriitorii din București, în special cu actorii-umorști George Ciprian, coleg de clasă și prieten, și Grigore Mărculescu. Vasile Voiculescu, prietenul și colegul său de „creații absurde”, scria mai târziu: „Uluitoarea lui apariție în literatura noastră i-a uimit pe toți și i-a zăpăcit pe cei mai mulți. Obişnuieți cu logica istoriei literare, ei nu puteau pricepe pe cineva care nu avea ascendent, nu cobora din niciun părinte literar, nu aparținea niciunei școli. Căci Urmuz purcedea de la sine însuși – fără filiație. Ce tragedie mai cumplită decât să nu-ți împlinești destinul! Urmuz, care trebuia să fie un mare scriitor, a ajuns arhivar și a trebuit să-și pună capăt zilelor în plină maturitate, iar frânturile operei lui, împrăștiate în cele patru vânturi. Câteva file culese de reviste nu pot mărturisii nici pe departe de talentul celui pierdut fără urme. Ca fenomen literar, proza lui Urmuz s-ar fi justificat într-o epocă de culminație literară, când firesc încep declinul și corupția...”

Din această perioadă se cunosc și primele sale „exerciții umoristice”, cu care îi încânta pe frații și surorile sale, compunând texte suprarealiste cu mult înainte de apariția dadaismului.

Bolnav și lipsit de perspective, obsedat de gândul morții, se sinucide prin împuşcare la 23 noiembrie 1923, când avea doar 40 de ani, într-un boschet de pe Șoseaua Kiseleff. Presa înregistrează enigmatică sinucidere ca pe un fapt divers. Cu câțiva ani mai înainte de a-și lua viața scria tableta *Închinare Revolverului*, „suveran al lumii”. Eugen Ionescu îi schiță un portret ce merită reținut: „Era un magistrat conștiincios, cu înfățișare de burghez politico, nemanifestând, aparent, nicio ciudățenie, nicio revoltă. Era un coleg bun, un fiu bun, un celibatar bun. Proza pe care o scria era destinată să fie citită doar fraților mai mici și surorilor ca să-i desfete. Abia prin 1919, câțiva scriitori →

Scrisul Românesc

Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

→ temerari, aflând de aceste pagini manuscrise, înțelesă că onestul magistrat era purtătorul unui mesaj foarte deosebit. Ei îl publicară sub numele de Urmuz, care ascundea identitatea prozică a judecătorului Demetrescu. Urmuz fu găsit mort, în 1923, la vârsta de patruzeci de ani într-o grădină publică. El n-a explicat motivul sinuciderii. Și nimic nu putea fi semnalat deosebit în purtarea sa afară doar de o pasiune nebună pentru muzică.”

În timpul vieții Urmuz este publicat doar în „Cugetul românesc” al lui Arghezi, postum în „Bilete de papagal”, celebra revistă a autorului *Cuvintelor potrivite* și în revistele de avangardă „Contimporanul”, „unu”, „Punct”. Abia în postumitate personalitatea și opera sa devin cunoscute, în primul rând în cercurile avangardei care au văzut în Urmuz „un simbol al revoltei împotriva convențiilor literare și un premergător al mișcării dadaiste și suprarealiste”.

Opera sa, ca volum, este restrânsă, cuprinde nouă schițe, o „fabulă” și alte texte nefinalizate: *Pâlnia și Stamate* („Cugetul românesc”, nr. 2, 1922), *Ismail și Turnavitu* („Cugetul românesc”, nr. 3, 1922), *Emil Gayk* („Punct”, nr. 9, 1925), *Plecarea în străinătate* („Punct”, nr. 10, 1925), *Cotadi și Dragomir* („Punct”, nr. 11, 1925), *Algazy & Grummer* („Bilete de papagal”, nr. 16, 1928), *După furtună* („Contimporanul”, nr. 84, 1928), *Fuchsiada* („Urmuz”, Ed. „unu”, 1930), *Cronicari* („unu”, 31 nov. 1930), *Puțină metafizică și astronomie* („Gazeta literară”, nr. 36, 1967).

adânc urmele lui, pe care pașii lui i-au lăsat zgâriind violent pământul trivializat prin clișeism.” Pe prima pagină a nr. 4 așezarea literelor prefigurează o siluetă de om, pagina aparținând lui Al. Tudor-Miu care semnează versuri alături de Geo Bogza ce va susține cu articole, versuri și desene întreaga publicație.

În același an, Sașa Pană, Stephan Roll și Ilarie Voronca întemeiază revista de avangardă literară „unu” (cu acel manifest incendiar: „cetitor, deparazitează-ți creierul/ strigat în timpan...”), numărul din 31 noiembrie 1930, închinat lui Urmuz, publica articole diverse, corespondența lui Urmuz cu Arghezi, în vederea debutului său, documente în legătură cu sinuciderea și moartea lui Urmuz, o primă bibliografie etc. Geo Bogza semnează articolul *Urmuz premergătorul*, iar Sașa Pană, *Moartea lui Urmuz*, cu ilustrații de Victor Brauner și M. H. Maxy. Articolul lui Bogza, scris după o vizită la Eliza, mama scriitorului, care i-a prezentat o serie de documente, fotografii și detalii, relevă momente din viața „misterioasă”, „halucinantă” a lui Urmuz, propunând o biografie în aceeași linie și atmosferă cu convingerea că „o biografie strictă e oarecum necesară și interesantă”.

Urmuz i-a încredințat lui Arghezi, la îndemnul și insistențele acestuia, primele sale schițe cerându-i să pună „ca antet” deasupra titlului prozei *Pagini bizare* și un „articol introductiv”: „Îl cred neapărat necesar și pentru o mai bună orientare a cititorului în materie, iar pentru mine personal va fi o mare mulțumire sufletească având prin aceasta dovada că mă bucur în fața D-tale de aceleași sentimente ca altădată.”

Tudor Arghezi i-a publicat unele texte – *Pâlnia și Stamate*, *Ismail și Turnavitu*, *După furtună* (nr. 6-7/1923), precum și *Algazy et Grummer*, dar n-a scris „articolul introductiv” solicitat. Considerând că numele Demetrescu-Buzău era neadecvat scrierilor sale i-l-a schimbat: „Un scriitor cu o stare civilă de Demetrescu-Buzău trebuie să capete călugărește un nume potrivit cu portretul draperiei... Demetrescu a refuzat într-o zi de patru ori să se numească Urmuz și de patru ori a acceptat: a cincea oară l-am vârat în cristelniță frângându-i genunchii.”

Dimensiunea redusă a scrierilor lui Urmuz negate uneori din acest punct de vedere ca operă a creației sale sau scepticismul unor critici precum G. Călinescu care îi recunoștea într-un articol din anii 1930 „o inteligență vie și un umor inocent și rafinat”, în *Principii de estetică* (1939) scria că „aceste compuneri nu pot depăși limitele unor farse”. În monumentală sa *Istoria literaturii române...* criticul îi rezervă însă un spațiu generos în capitolul *Dadaști. Suprarealiști. Hermetici* și îi face un portret spiritual subliniind că „Realismul român este, prin Urmuz, anterior celui francez și independent”, recunoscând că „aceste glume inteligente... au avut însă o înrăurire și au slujit la lărgirea conștiinței estetice”. G. Călinescu reproduce de asemenea fragmente din *Pâlnia și Stamate* și fabula *Cronicari* menționând că „s-a născut astfel ideea de a trata un gen vechi, în special doina populară... Așa s-a ivit folclorul

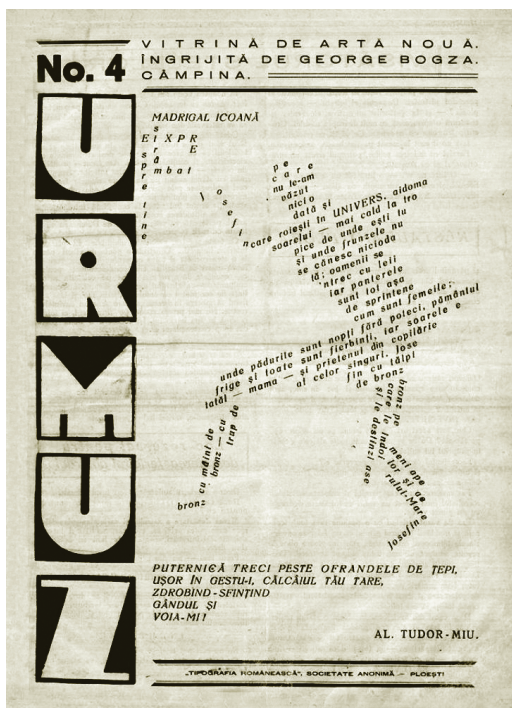

suprarealist”: *Cică niște cronicari/ Duceau lipsă de șalvari./ Și-au rugat pe Rapaport/ Să le dea un pașaport./ Rapaport cel drăgălaș/ Juca un carambolaj,/ Neștiind că – Aristotel/ Nu văzuse ostropel./ „Galileu! O, Galileu!”/ Strigă el atunci mereu –/ „Nu mai trage de urechi/ Ale tale ghețe vechi./ Galileu scoate-o sinteză/ Din redingota franceză,/ Și exclamă: „Sarafoff/ Servește-te de cartof!”/ Morală/ Pelicanul sau babața.*

Scriitor nonconformist, Urmuz și-a câștigat în timp dreptul de precursor sau înaintemer-gător în literatura română cum l-au definit poeții avangardei, văzând în el un „model exemplar” al propriei lor revolte. Literatura lui Urmuz apare ca o „antilitatură”, parodie și „comedie a limbajului”, de unde și relația cu „literatura absurdului”, de la Jarry și Kafka, la Beckett și Ionescu, care, cum am menționat, îl considera „unul din premergătorii revoltei literare universale”. Scriitorul utilizează umorul negru, calamburul lexical, asociațiile insolite de cuvinte, șocante prin împerecheri și depășirea logicii normalului într-un cadru fabulos grotesc și parodic.

Pompiliu Constantinescu, într-un articol publicat în „Vremea” (nr. 162, ian. 1931), găsea în „șesătura de absurd” o atitudine morală: *Pâlnia și Stamate* „satirizează burghezul fără imaginație”; în *Ismail și Turnavitu* „jocul de pitoresc absurd” ascunde „schema sufletească a politicianismului”; *Cotadi și Dragomir* ilustrează „viața avară a comerciantului”; *Algazy & Grummer* sunt, unul „simbol al negustorului ambulat”, celălalt „simbolul răbdării sedentare, care identifică pe vânzător cu obiectele din magazin”; *După furtună* relevă despre „revolta în contra constrângerii sociale”, iar *Fuchsiada* este un „elogiu învăluit în stângăcii poetice și absurdități voite ale libertății în artă”.

Proza lui Urmuz este construită în linia fantasticului absurd, suprarealist, e un joc al inteligenței și al speculației neconformiste în care limbajului calamburesc îi aparține rolul primordial în fixarea individualității unei opere unice, în perimetrul literaturii noastre naționale, cum menționează Constantin Culeșan în lucrarea sa de referință, *Urmuz în conștiința criticii*. ■

Un prim volum cu scrierile sale, sub titlul *Urmuz*, l-a publicat în 1930 Sașa Pană, urmat de *Schițe fantastice*, în 1931, reluate în ediția *Pagini bizare*. Cu cinci ani înainte, George Ciprian îi includea opera într-o *Addenda* la al II-lea volum din *Scrierile* sale publicat în 1965, de când se încearcă repunerea scriitorului în circulație.

În 1928, pe când edita la Câmpina revista lunară de avangardă „Urmuz” (din care au apărut cinci numere), Geo Bogza (semnând George Bogza) scria în articolul-program ce deschidea primul număr: „Urmuz trăiește încă. Prezența lui printre noi, sfârc care biciuie conștiințele. În bezna sufletului urmărim aplecați

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu Călătoria în Italia

In cele cinci luni cât a fost tratat în clinica de la Oberdöbling (21 octombrie 1883 – 15 februarie 1884), Eminescu și-a revenit, și-a recăpătat luciditatea, pentru că din tratamentele ce i s-au aplicat a fost eliminat cel cu mercur. Se simțea capabil să revină la București ori la Iași pentru a-și relua activitatea și, de fapt, dorul de țară îl stăpâna deplin. E îngrijorat de soarta sa viitoare, dar mai ales de soarta lăzii cu manuscrise. În acest sens îi scrie lui Chibici-Revneanu, bunul său prieten, fost coleg la liceul din Cernăuți, plângându-se însă de faptul că a fost prost nutrit în tot timpul șederii în spital, interesat fiind și de condiția sa de pacient al sanatoriului:

„Döbling, 12/24 ianuarie 1884

Iubite Chibici,

Nu sunt deloc în stare să-mi dau seama de boala cumplită prin care am trecut, nici de modul în care am fost internat aici în ospiciul de alienați. Știu numai atât că boala intelectuală mi-a trecut, deși fizic stau în destul de prost. Sunt slab, rău hrănit și plin de îngrijire asupra unui viitor care de-acum înainte e fără îndoială și mai nesigur pentru mine decât oricând.

Ceea ce aș dori să știu de la tine este dacă cărțile și lada mea sunt în oarecare siguranță și dacă pot spera să le revăd. În ladă trebuie să se fi aflând și ceasornicul pe care l-am fost scos de la Simțion. Încolo, aș voi să știu dacă pot scăpa de aci, unde în adevăr îmi pare că stau fără niciun folos. Tratamentul pare a consista în mâncare puțină și proastă și în reclusiune; încolo, n-am observat nimic în maniera de-a mă trata. Sufăr cumplit, iubite Chibici, de lovitură morală pe care mi-a dat-o boala, o lovitură ireparabilă, care va avea influență rea asupra întregului rest al vieții ce voi mai avea-o de trăit. Asemenea nu știu nimic asupra poziției pe care mi-ați creat-o în acest institut. Cine plătește pentru mine aci și cine are grijă de mine? D-l Maiorescu a trecut pe aci într-o zi, dar a stat mai puțin de un minut și nu mi-a spus nimic în ce mă privește, încât, deși mi-am venit în fire de mai bine de două săptămâni, nu știu absolut nimic asupra sorții care mă așteaptă, căci sper că nu voi fi condamnat a petrece aci ani întregi fără necesitate.

Doctorii mi-au spus că trebuie să-ți scriu ție în privirea aceasta. Mi-aduc în adevăr aminte c-am venit cu tine în tren, dar încolo nu mai știu nimic decât că am stat închis și am suferit nu numai de halucinații, ci și mai mult încă de foame. Mă-ntreb acum dacă e vorba ca, cu cheltuială și anume, să continue regimul sub care trăiesc, regim cu totul fără folos atât pentru mine, cât și pentru amicii care au binevoit a se interesa de mine și a mă trimite aici. Fii bun, iubite Chibici, și răspunde-mi cum stau lucrurile cu mine. Doctorii de aici îmi vorbesc de d. Maiorescu și de tine. Eu știu despre tine că tu n-ai mijloace pentru a îngriji de mine în starea

în care sunt. Îmi sunt dar necunoscute măsurile pe care d. Maiorescu va fi binevoit să le ia în privire-mi și văd pe de altă parte că doctorii de la institut nu știu asemenea nimic, și – în izolarea în care mă aflu – nu e de natură a mă satisface. Și, în adevăr, nu-ți poți închipui starea în care un om se află într-un institut de alienați, după ce și-a venit în fire. Neavând nimic de lucru, închis alături c-un alt individ, hrănit rău precum se obicnuiește la privirea viitorului, mi-e frică chiar de-a-mi plânge soarta, căci și aceasta ar fi interpretată ca un semn de nebunie. Astfel, fără speranță și plin de amare îndoieli, îți scriu iubite Chibici, și te rog să-mi lămurești poziția în care mă aflu. Eu aș vrea să scap cât se poate de curând și să mă întorc în țară, să mă satur de mămăliga strămoșească, căci aici, de când mă aflu, n-am avut nicio dată fericirea de-a mânca măcar până la sațiu. Foamea și demoralizarea, iată cele două stări continue în care petrece nenorocitul tău amic
M. Eminescu”

Firește, Chibici i-a prezentat scrisoarea lui Maiorescu iar acesta i-a răspuns de îndată, pentru a-l liniști și a-l îmbărbăta:

„Iubite domnule Eminescu,

Și scrisoarea D-tale către mine și scrisoarea de mai-nainte către Chibici le-am cetit eu cu familia mea și cu toți amicii D-tale cu nespusă bucurie. Căci ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoșire. Nu te mira că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deși amândouă scrisorile sunt triste și concepute sub un fel de «deprimare a moralului», cum ar zice galomanii noștri. Căci eu cred că tristețea D-tale trecătoare și desigur neîntemeiată, pentru noi rămâne dar bucurie curată.

Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecută este astăzi cu puțință și este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în iunie 1883, D-ta ai început să suferi de o meningită sau inflamație a pielii creierilor, mai întâi acută, apoi cronică, din care cauză ai avut un delir continuu de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamațiunii. În tot timpul acestui vis îndelungat ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nicio aducere aminte a trecutului imediat. Ei, acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși, și ți-ai recăștigat conștiința. De-aci nu poți lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale. Nici griji materiale nu trebuie să ai. În privința aceasta iată cum stau lucrurile. Chibici pleacă poimăine duminică la Viena și va fi dar luni la 4 ore la D-ta la Ober-Döbling, precum ți-am telegrafiat alaltăieri. El vine pentru ca, în înțelegere cu dr. Obersteiner și după sfatul lui, să te scoată din Institut și să facă împreună cu

D-ta o excursiune de vreo 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Venezia, Padua sau Florența. Are mijloace bănești pentru aceasta precum și – se-nțelege – pentru împropătarea garderobei D-tale, care va fi stat și ea ca-n vis în aceste 7 luni.

După aceasta, dacă nu va fi indicată vreo cură de băi, la Hall de exemplu, vă veți întoarce împreună în țară unde trebuie să te mai odihnești câteva luni, pentru a te întrema fizicește deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moșia lui Soleștii, unde îți va pregăti primirea în modul cum vei dori D-ta.

După aceasta, așadar pe la august, în urma intervenirii Reginei (Carmen Sylva), care îți poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vreo funcție care să-ți convină; de exemplu bibliotecar al Universității. De aici înțelegi că despre vreo îngrijire pentru existența D-tale materială, în viitor, nu poate fi vorba.

De vrei să știi cu ce mijloace ești susținut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi așa de străini unii cu alții? Nu știi D-ta iubirea și (dacă-mi dai voie să întrebunțez acest cuvânt exact, deși este mai tare) admirația adeseori entuziastă ce o am și eu și tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară și politică? Dar a fost o adevărată exploziune de iubire cu cari noi toți prietenii D-tale și nu numai aceștia am contribuit pentru puținile trebuințe materiale ce le reclamă situația. Și n-ai fi făcut și D-ta tot așa din mult puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea D-tale?

Acum trebuie să știi că volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec, după îndemnul meu, în Decembrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, așa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la aparițiunea lui, s-au vândut 700 de exemplare; o mie este toată ediția și de pe acum trebuie să te gândești la ediția a doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face tu toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile D-tale sunt azi cetite de toate cucoanele, de la Palat până la mahalaua Tirchilești, și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. Așa cam este, dar tot nu este rău, când te simți primit cu atâta iubire de compatrioții tăi.

→ Așadar, fii fără grijă, redobândește-ți acea filosofie impresionantă ce o aveai întotdeauna, adaugă-i ceva veselie și petrece prin excursia în frumoasa Italie și, la întoarcere, mai încălzește-ne mintea cu o rază din geniul D-tale poetic, care este și va rămâne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.

La revedere cu bine și o caldă strângere de mână de la toți prietenii și mai ales de la al D-tale devotat

T. Maiorescu”

La sugestia medicilor vienezi, Maiorescu i-a programat o călătorie în Italia, având convingerea, ca de altfel a tuturor, că însoritele zile ce avea să le petreacă pe meleagurile lui Dante, o să-i redea liniștea deplină și tonusul necesar creației. Dar Eminescu nu s-a arătat încântat de această *obligație* a călătoriei, fiind nerăbdător să se întoarcă în țară.

La 10 februarie 1884 Eminescu este externat din sanatoriul de la Oberdöbling, dar Chibici a reținut o cameră la un hotel din Viena unde au rămas câteva zile pentru a-și procura hainele necesare căci cu cele ponosite cu care fusese internat nu putea pleca la drum. Când totul a fost pus la punct, călătoria a demarat, cu trenul, prin sudul Alpilor, până la Veneția pe care însă, o vizită în mare fugă, nefiind impresionat de edificiile ei. Celebrul sonet scris mai înainte de a vedea Veneția, compunându-l după poezia lui G. Cerri, rămâne ca o evocare a cetății din lagună de mai înainte de a o fi văzut:

*S-a stins viața falnicei Veneții,
N-auzi cântări, nu vezi lumini
de baluri;
Pe scări de marmură,
prin vechi portaluri,
Pătrunde luna, înălbind pereții.*

*Okeanos se plânge pe canaluri...
El numa-n veci e-n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Izbește-n ziduri vechi, sunând din valuri.*

*Ca-n țintirim tăcere e-n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopții bate.*

*Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadențate:
„Nu-nvie morții - e-n zadar, copile!”*

Veneția - Stampă de epocă

Momentul popasului la Veneția îl reconstruie, cu ușoară ironie, G. Călinescu în *Viața lui Eminescu*: „păși în reședința dogilor cu sufletul stins și obosit. Sosit noaptea și dus de la Ponte di Ferro, în gondolă, spre hotel, Eminescu, a cărui inimă ar fi trebuit să tresalte de emoție, fu cuprins de neliniște și frică la pleoscăitul surd al valurilor, la strigătul lopătarilor și la tremurarea întoarsă de lumini și umbre. Fără să vrea să vadă pe cântatul San-Marc, nici să pășească măcar de două ori printre porumbei, în fața Procurațiilor și a Campanilului, el ceru chiar din acea seară să plece dis-de-dimineață la Florența, ceea ce se și întâmplă. Nici Florența lui Dante și a lui Michelangelo, cu palatele sale de piatră grea și cu verzuia clopotniță a lui Giotto, nu pare să-l fi atras mai de aproape. Gândurile sale toate erau pentru o englezoaică de care se îndrăgostise și a cărei urmă o pierdu. Neaflând-o, se hotărî să se întoarcă în țară. Știind că România este la răsărit, ieși afară din Florența, rătăcind o zi întreagă. Noaptea târziu, plin de răni la picioare, se întoarse la Pensione Pera, unde locuia cu Chibici-Revneanu. Nu mi-ai spus tu se scuză că de aici țara noastră se lasă drept la răsărit? Am mers și eu spre răsărit”

Florența - imagine generală

Din Florența, traseul a urmat spre Milano, prin Padova, apoi cu popasuri la Parma, Bologna. La Milano, în cele două zile petrecute acolo, a avut loc o întâmplare oarecum amuzantă despre care scrie în memoriile sale Eugeniu Speranția (*Amintiri din lumea literară*, 1967), întâmplare pe care o auzise chiar de la Chibici.

Într-o sâmbătă, pe 29 februarie 1884, Chibici având un mesaj, un colet pe care să-l predea cuiva de la Legația României, l-a lăsat pe Eminescu să-l aștepte pe o bancă din preajma clădirii, în care acesta n-a voit cu niciun chip să urce. Numai că, la întoarcere, poetul dispăruse. L-a căutat toată ziua prin oraș, a anunțat și poliția care a început să-l caute și totul s-a sfârșit spre seară când cineva de la un restaurant mai de la periferie, a chemat la rândul-i poliția pentru a-l scoate din local pe străinul care se așezase confortabil la masă și nu mai voia să plece. Eminescu colindase prin oraș, vizitând toate edificiile importante (Piața și Domul din Milano, Arcul Păcii, Bazilica

Andrei
CODRESCU

cine a făcut-o

Dumnezeu este singurul supraviețuitor. Marcus trimite un mesaj de la Memorialul World Trade Center: „Ne întâlnim lângă copacul singurului supraviețuitor”. E suficient. Am chemat-o pe Laura la telefon: „Îți amintești că eram în Baton Rouge când primul avion a lovit turnul? Și ține minte că în Martinica am văzut poza ultimului supraviețuitor al erupției vulcanului care a distrus St. Pierre? Era bețivul din închisoare”. Poate că există întotdeauna un singur supraviețuitor al fiecărui dezastru. După Katrina, WWOZ Katrina, o voce îndrăgită, a părăsit orașul de rușine onomastică. Odată ce istoria omenirii este „un lanț neîntrerupt de dezastru”, Dumnezeu este supraviețuitorul desemnat. Dar a făcut-o el? Da, în trenul Q către Jamaica și nu i-a luat mult timp. ■

St. Maria dele Grazie și altele) până ce, ostentiv se decise să intre în locanța în care s-a simțit foarte bine.

Pe data de 14 martie 1884, Chibici îi scrie lui Titu Maiorescu o scrisoare și-l informează despre starea poetului și dorința acestuia de a reveni în țară: „Starea sănătății lui Eminescu s-a îndreptat mult la Florența și cred că impresiile călătoriei la întoarcerea în țară o să aibă un efect și mai salutar”.

Întoarcerea în țară are loc în martie și la 26 ale lunii ajung cu trenul în Gara de Nord unde sunt așteptați de Maiorescu și alți câțiva prieteni apropiați. ■

Domul din Milano